Висновки з проведеного дослідження. Не можуть зміни у суспільстві, зокрема в економіці країни, відбутися без переосмислення людиною питань моралі. Як показала історія, це переосмислення має відбуватись не просто на засадах етики, а християнської етики і призвести до навичок займатись цим постійно. Ця теза ніяк не суперечить важливій складовій Болонського процесу як «Навчання упродовж життя».

Моральний клімат України, загалом, подібний клімату середньовічної Європи. Яскравим прикладом вирішення цих проблем була протестантська Реформація, яка призвела до глибоких змін економічного і політичного характеру. Відбулася ментальна революція. Посилаючись на численні дослідження у цій царині, Вернон Л. Сміт та Роман М. Шеремета продовжують обговорення щодо причинно-наслідкових механізмів на економічний розвиток Європи. Це релігійна свобода, освіта, трудова етика, підприємництво, соціальна етика, громадянське суспільство та інституційні зміни.

Таким чином, далеко не тільки надбання професійних знань, а і навички орієнтування в системі морально-ціннісних координат готують студентів-економістів до міжкультурної комунікації.

Література

1. Шостек А. Бесіди з етики. — Л.: Свічадо, 1999. — 120 с.
2. Біблія, або Книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту із мови давньоєврейської й грецької дослівно наново перекладена.
3. Многомерная этика: нравственное богословие в контексте постмодернизма / Нулленс Патрик, Миченер Рональд. — К.: Книгоноша, 2015. — 304 с.
4. Шеремета Р.М. Реформація: успіх Європи і шанс для України / Р. М. Шеремета, О. Романенко, В. Л. Сміт [та ін.]. — К.: Самміт-Книга, 2017. — 256 с.
5. DAS DEUTSCHE NETZWERK. WIRTSCHAFTSETHIK. Режим доступу: http://www.uni-muenster.de/imperia/md/content/fb2/c-systematischetheologie/christlichesozialwissenschaften/gabriel/wirtschaftsethik.pdf
6. Реформатский взгляд. Режим доступу: http://www.reformed.org.ua/2/34/ Weber

Набокова Н.М.

старший викладач кафедри мов

Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського

СУТНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ЇЇ РОЛЬ В МІЖКУЛЬТУРНОМУ ДІАЛОЗІ: на прикладі життєтворчості композитора Федора Якименка

Анотація. *Життєдіяльність Федора Якименка розкривається в контексті міжкультурного діалогу з урахуванням його національної ідентичності. Досліджено поняття національної ідентичності, яке охоплює багатовимірну філософську концепцію. Сформульовані риси національної ідентичності відповідно до теорії професора Е. Сміта. Доведена етнічна ідентичність композитора на базі аналізу його творчої діяльності протягом останніх років у Празі, Парижі та Ніцці.*

Abstract. *The life of Fyodor Yakimenko is revealed in the context of intercultural dialogue, taking into account his national identity. The concept of national identity, which covers a multidimensional philosophical space, has been explored. Important features of national identity have been formulated in accordance with the theory of professor A. Smith. The ethnic identity of the composer is proved on the basis of analysis of his creative activity during last years in Prague, Paris and Nice.*

Ключові слова: *Федір Якименко, національна ідентичність, міжкультурний діалог, творча та епістолярна спадщина.*

Key words: *Fyodor Yakimenko, national identity, intercultural dialogue, creative and epistolary heritage.*

Дослідженням сутності національної ідентичності займалися в різні часи та епохи. Словник визначає національну ідентичність як процес ототожнення та уподібнення себе з певною нацією. Акцентується власне відчуття належності до національної спільноти незалежно від юридичного статусу громадянства особи. Найвизначнішим дослідником феномену національної ідентичності є Ентоні Сміт, професор Лондонської школи економіки. Концепція національної ідентичності за словами Сміта «одна з «аксіом» людського існування». Основні критерії, які визначають належність до етнічної групи — це справа особистого ставлення, сприйняття й почувань індивіда, його відношення до рідного краю, який є для нього скарбницею історичної пам’яті та асоціацій. В його працях поняття національної ідентичності ототожнюється з поняттям етнічної ідентичності, яка ґрунтується на конкретній базі об’єктивних ідентитетів — властивих культурних та психологічних чинниках, свідомості, політичній волі, громадянстві. Зазначимо, що досліджувати поняття національної ідентичності Сміт почав з часів Софокла, підкреслюючи, що головною темою його п’єси «Цар Едіп» є проблема ідентичності, яка пронизує всю п’єсу. Відкриття самого себе «Я хочу знати, хто я» становить внутрішній сенс усієї дії. Саме міф про Едіпа яскраво висвітлює проблему ідентичності, він демонструє, що внутрішнє «Я» складається з «розмаїтих ідентичностей та ролей — родинної, територіальної, класової, релігійної, етнічної та родової». У першу чергу визначення національної ідентичності спирається на культурний пласт, який складається з символів, міфів, традицій, місць шаноби і захоплення, внутрішнє значення яких може збагнути тільки справжній представник нації.

Сміт формулює найголовніші риси національної ідентичності: 1) історична територія або рідний край; 2) спільні міфи та історична пам’ять; 3) спільна масова, громадська культура; 4) єдині юридичні права та обов’язки для всіх членів; 5) спільна економіка. Таким чином, культурні ознаки посідають вагоме місце в теорії визначення національної ідентичності.

Останнім часом в культурологічному просторі постало питання визначення етнічної ідентичності композитора Федора Степановича Якименка. Російські дослідники наголошують, що він був суто російським композитором, в Україні є низка статей, де він визнається українським композитором. Як же визначав свою національну ідентичність сам Федор Степанович, який навчався в Санкт-Петербурзі, працював у Харькові, емігрував до Франції. Це можливо довести, провівши аналіз його творчості, його діяльності, його епістолярної спадщини,

коли він опинився в силу карколомних політичних подій в еміграції у Празі, пізніше в Парижі та в Ніцці.

Він попав у тенета забуття, оскільки видатні постаті науки, літератури та культури були виштовхнуті за межі національного культуротворення, не вписуючись в ідеологію будівництва нового суспільства, з клеймом зрадників та декадентів, чий світогляд не відповідав ідейним засадам тогочасного соціалістично-комуністичного напрямку країни.

Яскравим прикладом такого штучного забуття і вилучення з наукового і культурного обігу інформації про життєтворчість і є біографія і багата творча спадщина відомого українського композитора, піаніста і критика — Федора Степановича Якименка (1876–1945), який 1923 року покинув більшовицьку Росію, вже маючи неабиякий авторитет за кордоном, чиї твори вже виконувалися у престижних залах Європи та Америки.

Народився Ф. С. Якименко у Харкові, батько співав у церковному хорі, всі троє синів Федор, Микола та Яків (майбутній відомий Яків Степовий) були надзвичайно обдаровані, кожного по черзі в десятирічному віці забирали в знамениту Придворну Співочу капелу Санкт-Петербургу, після закінчення якої вони продовжували навчання в Санкт-Петербурзькій консерваторії.

Федір Якименко вивчав композицію під орудою М. О. Балакірєва та М. А. Римського-Корсакова. Юний студент виявив помітний хист і завзяття до навчання, М. Римский-Корсаков та М. Балакірєв проявили до нього справжнє батьківське піклування, щоб забезпечити подальше навчання у вищому навчальному закладі.

У 1901 році за рекомендацією М. Римського-Корсакова саме Ф. Якименко став першим вчителем гармонії Ігоря Стравінського. Музикознавцями доведено, що перший твір «Туча» Ф. Стравинський написав, виконуючи творче завдання свого вчителя Якименка. Прагнучі ознайомитися з новітніми тенденціями у світовому мистецтві, у 1903 році молодий Якименко відправляється у подорож по Європі, де виступає в концертних програмах зі своїми творами. У європейських столицях його шлях перетинається з видатними композиторами та митцями того часу, Морісом Равелем, Стефаном Шапельє, головою французького музичного товариства авторських прав, Мішелем Кальвокоессі, видатним європейським музикознавцем, про це свідчать їхні листи до нього, а також надзвичайно схвальні статті про його творчість у престижних музично-критичних оглядах та альманахах, які зберігаються в архівах Національної бібліотеки Франції.

У 1906 році Якименко повернувся до рідного Харкова, став викладати в Інституті шляхетних панянок та в музичному училищі ІРМО (Імператорського Російського Музичного Товариства). У цей час світ побачили його музикознавчі нариси, філософські міркування, афоризми та статті в Російській музичній газеті.

У буремні роки Першої світової війни та революції він став спочатку професором Московської, потім Санкт-Петербурзької, пізніше Петроградської консерваторії, де працював до 1923 року.

У 1924 році Якименко приїхав до Праги, на запрошення видатного українського діяча Микити Шаповала, де очолив музично-педагогічне відділення Українського Високого Педагогічного Інституту імені Драгоманова. У газеті

«Свобода», українському щоденнику Нью-Йорка від 26 травня 1924 року, згадується про Шевченківський концерт у Празі, датований 10 травня, упоряджений спільними заходами всіх українських емігрантських організацій, «головною відзнакою концерту був його високий артистичний рівень, спричинений тим, що у виконанні його програми брав участь професор Якименко».

У Празі в 1925 році Українським Громадським Видавничим Фондом у кількості 5000 примірників був надрукований перший український підручник з гармонії авторства Ф. Якименка «Практичний курс науки гармонії» в двох частинах із задачником, який мав чимало новаторських ідей для української музичної теорії того часу.

Пізніше встановилася залізна завіса і повернутися на Батьківщину не було ніякої можливості, тому він рушає в 1926 році до Франції. Дібравшись до Франції Якименко остаточно оселився в Ніцці.

У цей час у французьких видавництвах друкуються його твори, написані на українські теми. Він зберіг свою українську ідентичність у культурному діалозі з Францією. Свідченням цього є його оркестрові обробки українських пісень, які звучали щотижня на французькому радіо, а також вокальні та камерні твори на українську тематику, які виконувались українською мовою. Це романси на вірші Олександра Олеся «В пісні муки», «Ти не дивуйсь», «Не заллється співом серце», які звучали у виконанні його соратниці по Празі і пізніше по Парижу, співачки меццо-сопрано Олени Павловни Германової під акомпанемент самого автора, а інколи у супроводі професор фортепіано Київської консерваторії Борис Камчатова. Також Федор Степанович часто виконував у концертах по радіо п’єси зі свого альбому «Українські малюнки», які він присвятив Василю Симовичу, професору української мови, проректору Українського Високого Педагогічного Інституту імені Драгоманова. Це «Свята», «Маковий степ», «Бандуристка», «Гуцулка», «Та й шумить». Він залишив чудову обробку 30 народних мелодій для мішаного хору, збірку шести фортепіанних п’єс у чотири руки, де яскраво виражена пісенна мелодика українського етносу.

Ці факти дозволяють абсолютно впевнено стверджувати, що першим потужним популяризатором української музики та української музичної тематики в європейському культурологічному просторі через радіоконцерти став Федір Якименко. Концерти транслювалися з Франції у Бельгії, Швейцарії та Голландії. Це підтверджується численними анонсами у французьких газетах та журналах того часу, надрукованих протягом тридцятих років.

Переконливий яскравий доказ його особистого визначення своєї національної ідентичності в культурологічному діалогічному просторі Франції, це є його епістолярна спадщина та рукописи балетів, які присвячені український тематиці, про що свідчать назви балетів: «Sur les collines de l'Ukraine» («На пагорбах України»), «Au bord du Dnieper» («На березі Дніпра»), датовані 1935 роком. Окрім цього зберігся рукопис його фортепіанного твору «Українська ніч». У своїх листах до українських колег по Празі він писав, що мріяв дожити до того часу, коли закінчиться Друга світова війна і він зможе опублікувати свої рукописи, щоб його масштабні твори знайшли свою аудиторію. Відомий

український диригент Кирило Карабиць ознайомився з ними у Французький національній бібліотеці і дав їм високу мистецьку оцінку. На жаль, композитор не дожив до заслуженого моменту своєї слави, він помер від інфаркту 8 січня 1945 року в Парижі. Його творча та епістолярна спадщина, головним чином, зберігається у Франції, деякі матеріали є в архівах України, особисті справи та листи першої половини життєтворчості зберігаються в Москві та Санкт-Петербурзі.

Своєю творчістю та життєдіяльністю він продемонстрував тісний зв'язок з українською культурою, втіливши і розвинувши у своїх творах, написаних у другій половині життя, міфи, традиції та символи, властиві українському етносу. Залишаючись у контексті французького культурного простору, він вів із ним діалог, просуваючи та підкреслюючи своєю творчістю свою українську ідентичність, оберігаючи себе від знеособлення, зберігаючи свою духовну субстанцію та свій культурний код.

Література

1. Мала енциклопедія етнодержавознавства. — К., 1996. — С. 98.
2. Кафарський В. Нація і держава: культура, ідеологія, духовність. — Івано-Франківськ, 1999.
3. Нагорна Л.П. Регіональна ідентичність: український контекст / Л. П. Нагорна. — К.: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2008. — 405 с.
4. Нагорна Л.П. Соціокультурна ідентичність: пастки ціннісних розмежувань. — К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. — 272 с.
5. Палій Г. Формування української політичної нації / Г. Палій // Політичний менеджмент: наук. журнал / Голов. ред. Ю. Ж. Шайгородський. — 2003. — №1. — С. 93–101.
6. Пахльовська О. Україна і Європа в 2001-му: десятиліття втрачених можливостей // Сучасність. — 2001. — №7–8. — С. 78–85.
7. Сміт Е. Національна ідентичність. — К., 1994. — С. 24, 149–150.
8. Wolczuk K. History, Europe and the national idea: the «official» narrative of national identity in Ukraine // Nationalities Papers. — Vol. 28. — №4. — 2000. — P. 688.
9. Parekh, B. 1994. Discourses on National Identity. — Political Studies, September [Web of Science ®], [Google Scholar]
10. Parekh, B. 1995. Ethnocentricity of the Nationalist Discourse. — Nations and Nationalism, 1(1) March [Google Scholar]
11. https://www.france24.com/fr/20091027-lidentit-nationale-est-mythe
12. https://gallica.bnf.fr/accueil/fr/content/accueil-fr?mode=desktop